

Med krajišniki.

Črtica iz moje vojaške službe. Spisal Rajko Perušek.

I.

Bil je krasen solnčen dan sredi meseca julija l. 1878., ko sem se iz istrskega Pazina pripeljal preko Divače, Sv. Petra in Reke v Senj. Namenjen sem bil v Otočac, da se tamkaj seznanim s skrivnostni vojaškega vežbenika in potem otidem v Bosno, katero je takrat Avstrija osvobojala. V Senju, nekdanji stolici Uskokov pod Nehajem, sem se pogodil z nekim graničarjem, ki je bil pripeljal prazne sodčke za pivo iz Otočca v Senj, da me vzame s seboj, kadar se vrne v Otočac. Zahteval je štiri goldinarje za ta pot, in krčmarica one gostilnice, v kateri sem našel tega kirijaša (voznika), in drugi gostje so z resnim obrazom potrdili, da graničarjeva zahteva ni pretirana. Končno sva se pogodila za tri goldinarje. Z nestrpljivostjo sem čakal šest ur, t. j. do štirih popoldne, dokler se je poljubilo odriniti vozniku, ki mi je obečal, da se vrne takoj po poldanskem kosilu domov. Vožnja na tem vozu ni bila baš ugodna, ker sem se moral sedeč na slami naslanjati na polne sodčke za pivo, katere je bil naložil. Pri neki krčmi na sredi pota med Senjem in vrhom Vratnika je prisedel k meni drug popotnik, urar, ki je bil namenjen v Otočac ter je nekaj pota peš napravil, ker mu je bilo nemilo čakati v mestu na odhod voznikov. Razkril mi je med potom, da se je za isto priliko pogodil za petdeset krajcarjev, in pristavil, da je ta vsota povsem primerna odškodnina za vožnjo na takem tovornem vozu. Razvidel sem, da je graničar moje neznanje prilik porabil, da mi izmami čim večjo vsoto denarja, in da so mu senjska krčmarica in njeni gostje pošteno pomagali opehariti stranega potnika. To plahtanje, vedno ustavljanje pri vsaki krčmi, kjer so s semnja vračajoči se seljaki popivali v umazanih beznicah, in petje pijanih graničarjev, v katerem igra posebno ulogo dolgozategnjeni ó-ó-ó, niso bila nikakor sposobna sredstva, da mi ukrešejo ljubezen do graničarjev, posebno ker tudi namen mojega potovanja ni bil tak, da bi bil provzročil veselo razpoloženje.

Hvala Bogu, moji doživljaji v dotiki z graničarji so skoro izbrisali neugodni vtisk, ki sem ga dobil prve dni svojega bivanja

na graničarskih tleh. Osvedočil sem se, da ima narod sicer mnoge napake, kakor jih imajo tudi drugi, da ga pa krasijo tudi mnoge vrline, katerih bi drugje zastonj iskal.

V Otočcu, tej dolgi ulici ob Gacki, ki se vleče od enega kraja do drugega kakor gladna zima, sem prebil po priliki dva meseca. Prve dni mobilizacije je v Otočcu vse mrgolelo belih hlačarjev kakor mravelj na mravljišču. Poklicani so bili dopustniki in pričuvniki vseh onih polkovnij graničarskih, iz katerih se je sestavila pri razvojačenju granice 79. polkovnija Jelačičeva. Bilo je moštva na pretek ne samo za pet bataljonov domačega polka, nego napravili so še šesti bataljon, eno štabno in pet nadomestnih kompanij, pa še pritekli na pomoč s petsto momki petrovaradinskemu in s tristo momki zagrebškemu polku. Ni torej čudo, da je zmanjkalo za toliko moštva stanovanj. V kasarnah, magazinih je bilo vse natlačeno polno; vrhutega pa so morali mnogi vojaki prenočevati na trdih tleh hodnikov. Ker so bili le-ti še vedno v svoji narodni obleki ter so si čas kratili s svojim, uglajenemu ušesu malo prijajočim petjem, jih je naš stotnik imenoval »oddelek Indijanov«. Ali kakšni so bili ti ljudje! Eden večji, eden lepši od drugega. Posebno mi je oko zapelo za enega, ki je bil pravi ideal lepega mladeniča. Vitek je bil kakor jelka, vsi udje krasno umerjeni, obraz tako svetle bele in rdeče polti, da ga ne bi bil nikakor smatral za seljaškega sinu, da ga nisem videl popreje v belih gačah in košulji s plavim telovnikom, prepasanega z usnjatim pasom, z opanki na nogah in ličansko crvenkapo na glavi. Obraz je bil fino profiliran, lasje svetle barve, tako da je bilo tudi tankih brčičev malo videti in da je imel pri krepkem stasu in polnih udih nekako dekliški obraz. Slučaj je nanesel, da je prišel potem, ko so ga odeli v vojaški »mundur«, v isto sobo, kjer sem bil nameščen jaz. Stanovali smo skupaj v mali sobici dva enoletna dobrovoljca, dva učitelja, en podčastnik in trije prostaki. Tu sem imel priliko spoznati se tudi z njegovimi duševnimi svojstvi, ki so ga delala enako prikupljivega, kakor je bila njegova vanjščina pomamna.

Dane Mandić je bil iz imovite zadružne hiše v bližini Bunića. Ker je zadruga potrebovala na svojih obširnih zemljiščih mnogo delavcev, zatorej dečka nihče ni silil v šolo, da bi se učil za popa ali za oficirja; ta dva stanova sta namreč tedaj absorbirala ves inteligentnejši naraščaj. Naš Dane je kot dečko pasel živino in se pri tem naučil svirati na diple, rezljati iz lesa različne stvari, ali ni se naučil ni pisati ni čitati. Ko sem to od njega čul, mi kar ni hotelo iti v glavo, da tako lep in darovit mladenič ni pismen. Ali tako je bilo.

Navzlic temu je pokazal ob vsaki priliki svoj bistri um; hitro je razumel vsak nauk ter si znal v vsakem položaju in vsaki nepriliki pomagati; poleg tega je bil poslušen, pazen in marljiv. Vedno je bil vesel in dobre volje ter ni imel z nikomer nikdar nobenega prepira. Videlo se je pa, da je jako občutljiv, kadar je šlo za obraz in poštenje. Nikdar ni trpel, da bi se kdo z njim šalil ter ga pred svedoki sramotil. To so vedeli njegovi drugovi, in ker je bil silno močan, se tudi nihče ni usodil dirati mu v obraz. In kako je bil postrežljiv! Smatral si je za čast, da je nam, pismenim ljudem, nosil kosilo iz kuhinje, snažil puške in, kadar je kdo poželel, prinesel iz vodnjaka, ki je bil na nekem vrtu v daljni soseščini, studene vode. Zato smo ga vsi radi imeli. Celo naš feljbaba (narednik), ki je bil silno strog in natančen mož, ni imel nikdar prilike ga grajati.

Samo ena osoba je bila pri naši kompaniji, ki je imela vedno kaj obirati na njem. To je bil mladi poročnik Simo Radulović. Dobil je ravnokar lajčmanijo (čin poročnika) in je po pregovoru »dobro pometal, kakor nova metla«. Vsako zapoved in vsako prepoved, ki je prihajala z višjega mesta, je pretiraval. Ker so bili vojaki neke nedelje malo preglasni postali po krčmah, je podpolkovnik naredil, da se moštvo ne sme več makniti iz vojašnic, kadar ni v službi. Ker ni bilo v naši vojašnici kantine, in ker zaradi silne množine vojakov včasih nismo dobili profunta (komisa), si se moral postiti, tudi če bi imel kaj cvenka v žepu. Včasih se je kdo spustil v nevarnost ter tekkel po kruha ali tobaka; gorje, ako ga je poročnik Radulović zasačil. Kakor orel okoli svojega plena, tako je krožil on okoli vojašnice, da je vsakega prestopnika hitro zgrabil ter ga zasluženi ali nezasluženi kazni izročil. Seveda je bil zaradi tega v polkovniškem ukazniku pohvaljen. Psoval je vojake na najostudnejši način, tako da se je človek zgražal, odkod častniku take psovke in surove rečenice. Posebno rad pa je ošteval Dano Mandića: včasih je našel kak prah na sivem plašču, včasih mu ni bil kak gumb zadosti čvrsto prišit ter ga je s pipcem odrezal; včasih je trdil, da je notranjost puškine cevi rjava, čeprav se je svetila kakor zrcalo. Dane je molče prenašal vse psovke, čeprav je bilo jasno, da si je poročnik Radulović baš njega izbral, da si na njem ohlaja svojo jezo. Dasi pa Dane z nikomer ni o tem govoril, vendar se mu je poznalo, kako ga pečejo te grdnje, in kako v njem vre.

II.

Nekega dne je bila zopet vežba na prostorni muljavi, kamor smo zahajali navadno kakih pet kilometrov daleč na levi strani ceste, ki vodi iz Otočca v Lešče. Solnce je grozovito pripekalo skozi temne oblake, in bilo je pričakovati hude nevihte. Ob enajsti uri se je četa vračala domov. Pod pritiskom sparine in vojaške oprave so vojaki prelivali znoj v potokih. Pod koraki čete se je dvigala silna prašina ter padala po potnem obrazu, tako da se je delala kar nekaka skorja po njem. Naravno, da si je vsakdo večkrat obrisal znoj z obraza pa tudi večkrat snel kapo raz glavo, da si otere tudi mokre lase. O tej priliki si je Dane še izven Otočca pomaknil kapo tako na glavo, da je njena streha bila po strani glave, a ne iznad čela. Na to je pozabil ter tako prikorakal v Otočac na dvorišče vojašnice. Vodil je četo poročnik Radulović, ker je bil stotnik že preje z vežbališča odjahal. Ko pride četa na dvorišče, veli poročnik: »stoj« in »pozor«. Sedaj se seveda nihče ni smel makniti. Predno se je moštvo razšlo, je pregledal poročnik še enkrat vojake in prišel tudi mimo Mandića, ki je imel kapo po strani, kakor si jo je bil položil na glavo na potu. Ko ga častnik ugleda, se razkorači pred njim, in usuje mu se iz ust toča najsurovejših kletvic in priimkov. Končno zgrabi kapo in udari z njo Mandića po obrazu. Tedaj pa je siromaku zavrel mozeg, in vzdignil je puško, kakor da hoče z njo mahiniti surovega častnika po glavi. Tedaj pa so bili že priskočili podčastniki in razorožili Dano ter ga potem odvedli takoj v zapor. Vse je pomilovalo ubogega Mandića, ker bi bili vsi privoščili Raduloviću, da bi mu bil kdo glavo razčesnil, česar pa se naravski nihče ni upal. Ko smo prišli potem v svoje sobe, je bil ta dogodek predmet splošnega razgovora.

Jure Stanišić, ki je bil drug in pobratim Dane Mandića od mladih nog ter je prišel tudi pri vojaki v isto kompanijo z njim, pa je dejal, namigajoč na postopanje Radulovićevo, ko smo stopili v vojašnico: »Tu se je zgodilo ono, kar je storil cigan v pravljici: Ko ga je zapalo carstvo, je dal najpreje obesiti svojega očeta.«

Ko smo posnažili sobe, obleko in puške ter odobedovali, smo legli na slamnjače, da se odpočijemo. Tedaj sem vprašal Juro, kaj je mislil z onim primerom o ciganskemu carju. Ta Jure je bil dober pevač, in mnogokrat, posebno zvečer, ko od dolgega časa nismo vedeli kaj početi, iz vojašnice pa nismo smeli, smo mu vrgli kak štirjak, da nam je recitiral kako junaško pesem, ki jih je znal pri-

ličen broj na pamet. Tudi on je bil nepismen, a znal je tako lepo pripovedovati, da ga je bilo slast poslušati. Dal sem mu viržinko, on pa je jel pripovedovati.

Sedanji poročnik Radulović, Dane Mandić in jaz smo vsi iz ene občine ter smo v svojih otročjih letih skupaj ob Lavdonovem gaju živino pasli ter se igrali. Radulović je iz siromašne hiše kakor jaz, in mnogokrat je nama delil Dane belega kruha in drugih poslastic, katerih mi v naših domovih nismo videvali. Vedno je vladala sloga med nami in prav radi smo se imeli. Nekega dne pa nama je naznanil Radulović, da odslej ne bode več živine pasel, nego da bode pohajal kompanijsko šolo v Buniću. Imel je tamkaj strica, bivšega narednika, tedaj pa občinskega beležnika. Ta ni imel svoje dece, pa je vzel netjaka k sebi in mu pridobil pristop v vojaško šolo. Posloveli smo se srčno ter si obečali večno prijateljstvo. Kadar sva prišla jaz in Dane ob nedeljah v Bunić k službi božji, sva poiskala tudi Simo Radulovića, da bi z njim nekoliko časa v prijateljskem razgovoru prebila. S početka je naju radostno sprejemal ter ostajal v najini družbi. Ko pa je prešlo nekaj let, se je naše prijateljstvo ohladilo. Zdelo se nama je, da se Simo najini družbi odteguje, pa se mu zato tudi midva nisva hotela vsiljevati. Skoro potem je odšel v Karlovec v kadetsko šolo, in odslej ga nisva nekoliko let videla.

Neke nedelje je bil Dane v Buniću in naenkrat je zagledal od daleč Simo Radulovića v obleki oficirskega namestnika. Prišel je bil po dovršeni kadetski šoli za nekaj časa k svojemu stricu na počitnice. Pri njem je namreč bival in ne pri svojih roditeljih, češ, da nimajo pripravnega prostora zanj. Šetal se je po mestnem trgu ter dvoril krasoticam, ki so se prišle izprehajat, predno so šle k službi božji. Ko je zvonce zazvonilo in pozivalo na službo božjo, se je čedni mladič napotil z mestnimi lepoticami do cerkve in se je pred vrati od njih poslovil, potem pa, vrteč svoje brčiče in srečno se smehljajoč, ropotal s sabljo po tlaku. Tedaj ga je Dane zagledal in spoznal. Radostno je pristopil k njemu, ga prijazno pozdravil ter mu hotel seči v roko; a častniški namestnik se zaničljivo obrne od seljaškega mladeniča ter zamrmra nekaj po nemški, kar je razumel Dane, kakor da hoče reči: »kaj hočeš ti kmečki cepec od mene.« Bilo je očitno, da ga Simo Radulović noče poznati, ker se sramuje svojega nekdanjega prijatelja. Dano je to v srce zbolelo, a ni se hotel vsiljevati prevzetnemu častniškemu namestniku, nego se je takoj odstranil.

Ako pa je častniški namestnik preziral moške seljake, ni bil enako ohol proti seljaškim krasoticam. Kadar se ni bal, da ga vidi kdo od buniške gospode, se je znal kaj sladko dobrikati vaškim dekletom in vanja siliti. Nekega večera je pritekla Danilova sestrična Jelena, lepo in jedro dekle, vsa zbegana in zažarjena domov. Bila je odšla v Bunić, da pri trgovcu nakupi nekaj stvari. Ko se je v mraku vračala domov, je naenkrat stal Simo pred njo, kakor da bi bil iz tal vzrastel. Pridružil se ji je, sladkal in prilizoval in postajal vedno neslanjši. Jedva mu je uteklo dekle in prihitelo domov, kamor si ji ni upal slediti. Dekle je bilo sram, zato ni doma nič povedalo o tej dogodbi. Morebiti čez teden dni, ko je bila Jelena po istem poslu v Buniću ter se vračala zvečer domov, se je ponavljal isti prizor, in zopet se je dekle rešilo njegove družčine s tem, da je teklo proti domu, kar se je dalo. Ko je imela iti zopet proti večeru v Bunić, se je deklina branila, ker pa so domači ljudje hoteli zvedeti vzrok njenemu ustavljanju, je povedala, kaj se ji je dvakrat pripetilo. Tedaj pa so moški sklenili, da pokažejo ognjevitemu ljubovniku, da ne sme brez kazni dirati v deklinski stid. Iz Bunića je vodila pot do Mandičeve zadruga mimo gozdiča. V njem sta se poskrila dva brata Jelenina in njen bratranec Dane. Zopet je spremljal dekle nezvani ljubovnik. Jelena je bila danes mnogo manj osorna z njim in tudi ni izkušala z begom rešiti se njegovega spremstva. Ko sta prišla do gozdiča, je jela deklica nalašč počasneje stopati, in razburjeni Simo je jel upati, da doseže svoj namen; zgrabil je dekle okoli pasu, ga pritiskal k sebi, a v tem trenutku skočijo momki, med njimi Dane, iz zasede in namlatijo do zla boga nesrečnika, ki se ni mogel ubraniti premoči. Poln višnjevih marog in bul se je Sima s težavo privlekel v Bunić, kjer je svojim ljudem pravil, da se je v temi spotaknil, pal ter se pobil. Ostal je doma, dokler niso maroge in bule izginile, potem pa je skoro ostavil Bunić. Kje je bil pozneje, ne vem. Zagledal sem ga zopet v Otočcu, kamor je, kakor vi sami veste, pred kakim pol mesecem prišel k naši kompaniji za poročnika. Slučaj je nanese, da smo se sestali bivši drugi otročjih let, on kot častnik, jaz in Dane kot prostaka. Ni dvojbe, da se sedaj nad Dano maščuje za batine, katere je dobil pri zalezovanju Danilove sestrične Jelene.

III.

Dana Mandića so milo sodili zaradi mnogih olajševalnih okolnosti. Dobil je samo en mesec zapora, potem pa se je vrnil k svojemu oddelku. Med tem časom je bil premeščen poročnik Simo

Radulović k četrtemu bataljonu, ki se je bojeval v Turški krajini. Skoro potem, ko se je bil povrnil Dane iz zapora, pa je prišel ukaz, da imajo odriniti nadomestne kompanije na bosensko mejo. V družbi z eno brigado hrvaških domobrancev smo čuvali severno-iztočno mejo bosensko. Odrinili smo iz Otočca preko Lešča, Bunića, Čanek, Ud-bine in Lapca na različna mesta. Po neki praski v Kestenovem koritu, kjer so se bili pokazali ustaši, in kjer smo nekoliko pušk sprožili, smo odšli na neko drugo brdo, kateremu se več ne spominjam imena, slednjič pa smo se namestili v raštelu Lisičjaku pri Boričevcu nasproti Kulen-Vakufu. Pridno smo patroljirali ob meji in odhajali tudi preko meje, a bilo je vse mirno.

Nekega dne zatrobi ob tretji uri po noči alarm. Vse skoči na noge, tare oči in se izkuša v temi obleči in oborožiti. Vmes pa smo ugibali, kaj neki pomenja ta nenavadni poziv. Ko smo prihiteli na mesto, kjer se je moštvo navadno zbiralo, smo čakali napeto, kaj se ima zgoditi. Narednik je začel čitati imena, in poveljnik je označil nekatere vojake, ki so stopili na stran. Tako je bilo odbranih od naše kompanije kakih petdeset mož, med njimi tudi Dane Mandić in Jure Stanišić. Razdelili so mednje kruh in meso ter riž, da si skuhajo na potu kosilo, in ob sedmi uri se je napravila mala četa z enim častnikom na pot. Ostali smo tekom dopoldneva izvedeli, da je avstrijska vojska v bojih, ki so se vršili v Turški krajini, izgubila mnogo moštva. Posebno mnogo mrtvih in ranjenih je imela rezervna polkovnija otoška. Da se nadomestijo vrzeli, je bil po noči dospel sel, da nadomestne kompanije pošljejo primerno število pred Bihač. To se je zgodilo. Nam pa, ki smo bili ostali v Lisičjaku, je enakomerno patroljiranje od ranega jutra do večera postalo že dolgočasno, ker smo hodili okoli Kulen-Vakufa kakor mačka okolo vrele kaše. Po dnevi smo čuli pokanje topov od Bihača, ponoči pa smo dobro razločevali klic straže, ki je hodila na zidovih Ostrovice, trdnjave, ki se dviga na levem bregu Une nad Kulen-Vakufom.

Nekega dne smo dobili ukaz, da se razpostavimo po gričih, ki obrobajo na levi in desni strani ceste, ki vodi iz Lisičjaka v Boričevac, proti severu in jugu pa mejo bosensko-hrvaško. Postavili smo se prav na redko in več vrst eno nad drugo, da bi nas bilo prav mnogo videti. Bobnarji in trobentači so morali sedaj tu, sedaj tam udarjati in trobiti, češ, da bi Turki mislili, Bog ve koliko nas je. Kar se prikaže izza drevja, ki pokriva ravnino pred Kulen-Vakufom, četa turških jezdecev z belo zastavo. Prišli so v raštel in tamkaj sebe in svoje mesto izročili cesarskim vojakom. Takoj drugi dan je

vse vojaštvo odrinilo proti Kulen-Vakufu, in ob enajsti uri je na Ostrovici zasadil avstrijsko zastavo častnik hrvaških domobrancev. Odslej smo prihajali često v Kulen-Vakuf, kjer smo pobrali skupljeno orožje.

Med tem časom je bila avstrijska vojska zavzela tudi Bihač. Nekega dne so zagledale naše straže z Ostrovice na levem bregu Une, kako se na desnem bregu v trdnjavi, ki leži na oni strani iznad Kulen-Vakufa ter se imenuje Avala, živahno gibljejo. Bili so avstrijski vojaki, ki so prišli od Bihača proti jugu, in sicer so bili to vojaki Jelačićeve rezervne polkovnije. Nekega dne se sestane slučajno v Kulen-Vakufu, kamor so zahajalivojaki iz našega tabora in iz Avale, z Jurjem Stanišičem. Po prijaznem pozdravu in odzdravu sem ga vprašal, kje je Dane Mandić? »Poginil je!« mi reče Jure, in solze stopijo vernemu prijatelju v oči. Mene je zanimalo zvedeti kaj natančnejšega o smrti mladeniča, ki mi je bil zbudil toliko simpatije, in zato sem pozval Jurja, da stopi z menoj v mehano in da mi pri čaši dalmatinskega vina izpriča usodo svojega pobratima. Začel je pripovedovati:

»Ko smo onega dne odšli iz Lisičjaka ter po deseturnem maršu prispeli v tabor naše polkovnije pred Bihačem, so nas skoro razdelili med one kompanije, ki so v prejšnjih bojih mnogo trpele in mnogo moštva izgubile. Zopet sva bila pridružena baš oni kompaniji, pri kateri je bil tudi poročnik Radulović. Ko je Nikola videl, da bode odslej služil zopet pod svojim smrtnim sovražnikom, se je naenkrat ves izpremenil. Postal je zamišljen, molčeč. Očividno je nekaj vrelo v njem, česar ni hotel izdati. A svoje duševne razburjenosti ni mogel prikrivati. Jaz sem mislil, da je ta razburjenost posledica vročnice, katero povzročuje bližnja bitka.

Nekaj dni potem, ko je naša vojska morala s krvavimi glavami se vrniti izpod zidu Bihača, se je ponovil naskok. Naša polkovnija se je pomikala na hribovitem zemljišču naprej. Naenkrat so začele žvižgati krogle nad našimi glavami. A krogle niso prihajale samo s prednje strani od turških braniteljev Bihača, nego jele so frčati tudi od zadaj. Nespretnost poveljnikova je namestila nekaj čet nekega ogrskega polka za našim hrbtom, in tako smo prišli med dva ognja. To smo kmalu čutili, a nismo si vedeli pomagati ne mi, ne naši častniki. Dane je bil nameščen v podporni vrsti kakih petdeset korakov za glavnim oddelkom kompanije. Ko so tako vršele krogle od spredaj in zadaj, je skočil poročnik Radulović na neko griču podobno gomilo, na kateri je bilo nekoliko dreves, da vidi, kaj se godi spredaj in zadaj. Takrat je šinila Danilu vražja misel v glavo. Ali je mislil, da

bode njegov čin v splošni zadregi, ko so krogle švigale z obeh strani, ostal neopažen, ali pa je hotel to priliko porabiti, da se osveti smrtnemu sovražniku brez ozira na okolnosti, ne vem. Čuli smo, da je v bližini počila puška, in v istem hipu se je zvrnil poročnik, zadet v hrbet. Bila je Danilova puška, ki je smrtno ranila častnika. Vodnik Danilovega roja je opazil ves dogodek. Priskočil je urno in zgrabil Danila, a v istem hipu je privršela turška krogla, ki je s toliko silo udarila v telo Danilovo, da je podčastnik od teže njegovega trupla in od groze izpustil svoj plen, ki se je zleknil po tleh. Tedaj pa se je začulo znamenje trobente, da se ima naskok ustaviti, ker je poveljništvo doznalo, kako avstrijske čete streljajo za hrbtom svojih drugov. Čete so se umaknile in vzele s seboj premnoge ranjenike, med njimi oba na smrt ranjena sovražnika. Prenesli so ju v bolnico v Zavalje. Poročnik Radulović je bil mrtev, še predno je bil dospel v bolnico. A tudi Dane ni prišel več k sebi, nego čez dva dni v deliriju izpustil dušo. Tako ga je sovražna krogla rešila sramotne smrti, ker ako bi bil ozdravel, bi ga bili obesili. Poročnika so seveda sijajno pokopali, Dano pa zagrebli brez počasti. Oba pa ležita na istem groblju v Zavalju.«

Globoko me je ginil nesrečni konec simpatičnega mladeniča, katerega je zavela prevelika občutljivost do grozne zločinske osvete, pri čemer se je ravnal po narodni poslovisci: »Kdor se ne osveti, se ne posveti«.

Poslovil sem se od Jure. Teden pozneje so se vrnile nadomestne kompanije po istem potu nazaj v Otočac, od koder sem ne dolgo potem odšel v Gradec, da tamkaj doslužim svojo dobrovoljno leto. Slika lepega mladeniča mi je plavala dolgo časa vedno pred očmi, in še sedaj, ko je minilo že skoro četrto stoletje, se ga še čestokrat spominjam.

Tat.

»Pred vsem ti bodi za poštenje!
 Ne želi tujega blaga!« —
 Tako me mati je učila,
 ki jako skrbna je bilà.
 Izpolnjeval to jaz sem vedno;
 a zdaj pa, če me stane vrat,
 okradem ustne ti rdeče —
 za tvoj poljub postanem tat.

Laščan.